

POSTANOWIENIE

Dnia 22 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący)
SSN Antoni Bojańczyk
SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi A. P. i S. K.

na przewlekłość postępowania przed Sądem Apelacyjnym w (...)

w sprawie VI ACa (...),

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w [...]

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 22 lipca 2020 r.,

- 1. stwierdza, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje A. P. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł;**
- 3. przyznaje S. K. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł;**
- 4. zaleca Sądowi Apelacyjnemu w (...) wyznaczenie terminu posiedzenia celem rozpoznania sprawy, w terminie trzech miesięcy od daty zwrotu akt;**
- 5. oddala skargę w pozostałej części;**
- 6. nakazuje wypłacić A. P. ze środków Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 200 (dwieście) złotych tytułem zwrotu uiszczonej opłaty od skargi;**

7. nakazuje wypłacić S. K. ze środków Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 200 (dwieście) złotych tytułem zwrotu uiszczonej opłaty od skargi.

UZASADNIENIE

W dniu 9 czerwca 2020 r. do Sądu Najwyższego wpłynęła skarga A. P. i S. K. , w której skarżący wniesli o stwierdzenia przewlekłości postępowania w sprawie toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w (...) pod sygn. akt VI ACa (...). Poza żądaniem stwierdzenia przewlekłości postępowania, skarżący wniesli o przyznanie od Skarbu Państwa na ich rzecz solidarnie kwoty 10 000 zł, zwrot na rzecz skarżących uiszczonej opłaty sądowej w kwocie 200 zł oraz wydanie zaleceń sądowi rozpoznającemu sprawę do podjęcia w wyznaczonym terminie odpowiednich czynności.

W uzasadnieniu skargi skarżący podnieśli, że w sprawie, której skarga dotyczy, pomimo upływu roku i trzech miesięcy od złożenia apelacji, Sąd Apelacyjny nie podjął żadnych czynności w sprawie. Zdaniem skarżących, również wezwanie do uzupełniania braków formalnych apelacji poprzez uzupełnienie opłaty sądowej od apelacji było bezpodstawne i miało na celu przedłużenie postępowania.

W odpowiedzi na skargę Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł o oddalenie skargi w zakresie żądania zasądzenia kwoty pieniężnej ponad 2 000 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga powodów jest w przeważającym zakresie zasadna.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1259 ze zm., dalej: u.s.p.p.) strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie

zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania). Z kolei, dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania w sprawie rozstrzygnięcia co do jej istoty, przy uwzględnieniu łącznego dotychczasowego czasu postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakteru sprawy, stopnia jej złożoności faktycznej i prawnej, znaczenia dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowania się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania (art. 2 ust. 2 u.s.p.p.).

Prawo do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki jest jednym z elementów prawa do rzetelnego procesu, będącego fundamentalnym prawem człowieka. Prawo to jest gwarantowane na płaszczyźnie regulacji międzynarodowych przepisami Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: EKPC). Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 zd. 1 EKPC każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wyjaśnił przy tym, że przepis art. 6 ust. 1 EKPC nakłada na państwa strony EKPC obowiązek zorganizowania systemów prawnych w sposób pozwalający sądom spełnić wszystkie wynikające z niego warunki, łącznie z rozpatrzeniem sprawy w rozsądnym terminie (zob. w szczególności wyrok ETPC w sprawie Sutter v. Szwajcaria z 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78, tak też wyrok ETPC w sprawie Wasilewski v. Polska z 21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96). Innymi słowy, obowiązkiem państwa jest takie zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, aby każda indywidualna sprawa mogła zostać rozpoznana w rozsądnym terminie (por. postanowienie Sądu

Najwyższego z 8 marca 2005 r., III SPP 34/04).

Również w polskim porządku konstytucyjnym prawo do rozpoznania sprawy przez sąd w rozsądnym terminie zostało podniesione do rangi jednego z praw obywatela. Stosownie bowiem do treści art. 45 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu. Trybunał podkreślił przy tym, że „konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom „terminową” realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości” (zob. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 30 października 2006 r., S 3/06).

Przepisy ustrojowe oraz procesowe nie określają precyzyjnie, jaki okres zwłoki w postępowaniu sądowym oznacza, że postępowanie jest przewlekłe i narusza prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy przyjmuje, że o przewlekłości postępowania apelacyjnego można zasadniczo mówić w przypadku bezczynności sądu drugiej instancji polegającej na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, która trwa co najmniej 12 miesięcy (postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z 21 marca 2006 r.; III SPP 13/06 oraz z 18 maja 2016 r., III SPP 53/16). Podobne stanowisko prezentuje Naczelny Sąd Administracyjny (zob. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 7 lipca 2006 r., I OPP 64/06; z 24 kwietnia 2008 r., I OPP 16/08; z 4 czerwca 2008 r., I OPP 20/08; z 24 lipca 2008 r., I OPP 23/08 oraz z 21 kwietnia 2010 r., II OPP 10/10).

Sąd Najwyższy przypisuje znamiona przewlekłości z reguły dopiero kilkunastomiesięcznej lub dłuższej bezczynności sądu drugiej instancji w wyznaczeniu terminu rozprawy odwoławczej. Kilkumiesięczny okres oczekiwania

na wyznaczenie terminu rozprawy apelacyjnej mieści się w pojęciu rozsądnego terminu, w którym sprawa może oczekiwać na jej rozpoznanie. Jedynie wyjątkowo, krótsze okresy bezczynności mogą uzasadniać stwierdzenie przewlekłości postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 lipca 2014 r., III SPP 123/14).

W tym zakresie nie wyłączają bezprawności zachowania sądu okoliczności złej organizacji pracy, zwiększenie się wpływu spraw do sądu, czy niewystarczającej obsady konkretnej jednostki organizacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 marca 2006 r., III SPP10/06; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06). Bez znaczenia jest w tym kontekście także okoliczność, że indywidualna sprawa jest jedną z wielu spraw toczących się w danym sądzie, w których również konieczne jest podejmowanie czynności bez nieuzasadnionej zwłoki. Innymi słowy, fakt, że w danym sądzie wszystkie sprawy danej kategorii lub ich większość rozpoznawane są w tym samym terminie, nie przesądza o braku przewlekłości postępowania, jeżeli ten czas trwania postępowania nie jest rozsądny w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC. Inaczej rzecz ujmując, powszechność pewnego zjawiska (długotrwałość postępowania w danym sądzie, czy w określonej kategorii spraw) nie daje podstaw do przyjęcia tezy, iż nie dochodzi do przewlekłości postępowania.

W niniejszej sprawie apelacja powodów wpłynęła do Sądu Apelacyjnego 4 października 2018 r. Zarządzeniem z 9 stycznia 2020 r. powodowie zostali wezwani do złożenia oryginału lub prawidłowo poświadczanego za zgodność z oryginałem odpisu dokumentu pełnomocnictwa uprawniającego radcę prawnego B. G. do działania w imieniu S. K. oraz uiszczenia opłaty uzupełniającej od apelacji A.P. w kwocie 99 000 zł. Natomiast 31 stycznia 2020 r. powodowie złożyli pismo przygotowawcze. Następnie pismem z 6 lutego 2020 r. powód A.P. wniósł o uchylenie wezwania do uiszczenia opłaty uzupełniającej od apelacji, a 11 lutego 2020 r. do Sądu Apelacyjnego wpłynęło pismo zatytułowane „Uzupełnienie braków apelacji”, wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych, a także pismo wraz z załączonym odpisem dokumentu pełnomocnictwa uprawniającym r.pr. B. G. do działania w imieniu powódki S. K. . Z kolei 19 lutego 2020 r. do Sądu Apelacyjnego wpłynął wniosek powodów o rozpoznanie sprawy na rozprawie. Postanowieniem z

11 marca 2020 r. Sąd Apelacyjny zwolnił powoda A. P. od opłaty sądowej od apelacji ponad kwotę 10 000 zł, oddalając wniosek w pozostałym zakresie. Powodowie 6 kwietnia 2020 r. złożyli wniosek o sporządzenie uzasadnienia postanowienia o zwolnieniu od kosztów sądowych. Postanowieniem z 29 kwietnia 2020 r. Sąd Apelacyjny odmówił sporządzenia uzasadnienia tego postanowienia. Pismo powoda z informacją o planowanym uiszczeniu brakującej opłaty od apelacji wpłynęło do Sądu Apelacyjnego 14 maja 2020 r., zaś 21 maja 2020 r. pismo z informacją o uiszczeniu przez powoda wskazanej opłaty.

W badanej sprawie doszło zatem do przewlekłości postępowania na etapie rozpoznawania apelacji przez Sąd Apelacyjny w (...). Pomimo bowiem tego, że sprawa wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w (...) 4 października 2018 r., pierwsza czynność w sprawie została podjęta przez Sąd Apelacyjny dopiero 9 stycznia 2020 r., tj. po upływie niemal 15 miesięcy. Ponadto termin posiedzenia w celu rozpoznania apelacji powodów nadal nie został wyznaczony.

Z tych względów, na podstawie art. 12 ust. 2 u.s.p.p. Sąd Najwyższy stwierdził, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania.

Sądowi Najwyższemu jest przy tym z urzędu znana niezwykle trudna sytuacja kadrowa Sądu Apelacyjnego w (...), a także ponadprzeciętny rozmiar obciążenia obowiązkami orzeczniczymi poszczególnych sędziów orzekających w tym Sądzie. Zakres obowiązków, determinowany liczbą przypadających na poszczególnych sędziów spraw, faktycznie uniemożliwia podejmowanie we wszystkich sprawach czynności bez nieuzasadnionej zwłoki, mimo podejmowanych w tym kierunku wysiłków. Sąd Najwyższy jest także przekonany o tym, że nie było w niniejszej sprawie obiektywnej możliwości wyznaczenia wcześniejszego terminu posiedzenia.

Taki stan rzeczy nie wynika z zaniedbań organizacyjnych Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...), Przewodniczącego Wydziału i sędziego sprawozdawcy, ale z niewywiązywania się przez organy władzy wykonawczej i ustawodawczej z obowiązków nałożonych na państwo przez art. 6 ust. 1 EKPC oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Sąd Apelacyjny w [...] nie ma bowiem wpływu, ani na liczbę kierowanych do niego spraw, ani na liczbę orzekających w nim sędziów. Zatem

rozmiar obowiązków poszczególnych sędziów, będący wypadkową tych dwóch czynników, rzutujący bezpośrednio na czas trwania postępowań, pozostaje poza zakresem oddziaływania Sądu Apelacyjnego w (...) oraz jego organów.

Nie można natomiast zgodzić się z podniesionymi w skardze twierdzeniami, jakoby wezwanie powodów do uzupełniania braków formalnych wniesionej apelacji przez uzupełnienie opłaty sądowej od apelacji miało na celu spowodowanie dalszej przewlekłości postępowania. Powodowie są reprezentowani w sprawie przez profesjonalnego pełnomocnika, który powinien posiadać wiedzę o warunkach fiskalnych jakie musi spełniać wnoszony środek zaskarżenia oraz o konsekwencjach niedopełnienia tych warunków.

Uwzględniając skargę na przewlekłość postępowania apelacyjnego, Sąd Najwyższy rozstrzyga także wniosek o zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej. Przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.p.p. stanowi sankcję dla państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania. Następuje w wysokości proporcjonalnej do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz dotkliwości dla skarżącego. Odpowiednia suma pieniężna pełni rolę swoistego zadośćuczynienia za stres i frustrację, spowodowane przewlekłością postępowania sądowego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15; z 28 maja 2015 r., III SPP 10/15).

Stosownie do art. 12 ust. 4 u.s.p.p., uwzględniając skargę, sąd na żądanie skarżącego przyznaje od Skarbu Państwa sumę pieniężną w wysokości od 2 000 zł do 20 000 zł. Wysokość sumy pieniężnej wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ile etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania. Na poczet tej sumy zalicza się kwoty przyznane już skarżącemu tytułem sumy pieniężnej w tej samej sprawie.

Skarżący wnioskowali o przyznanie im sumy pieniężnej w wysokości 10 000 zł. Sąd Najwyższy nie znalazł jednak podstaw do przyznania skarżącym

wnioskowanej kwoty. W skardze nie zostały podniesione przekonujące argumenty, relewantne z perspektywy art. 12 ust. 4 u.s.p.p., tj. wskazujące, że „sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania”. Mając na względzie, że pozew w niniejszej sprawie został wniesiony 13 grudnia 2016 r., a więc postępowanie trwa już ponad trzy lata, Sąd Najwyższy przyznał skarżącym na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.p.p. sumy pieniężne w wysokości po 2 000 zł.

Zgodnie z art. 12 ust. 3 u.s.p.p. na żądanie skarżącego lub z urzędu sąd zaleca podjęcie przez sąd rozpoznający sprawę co do istoty albo przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze odpowiednich czynności w wyznaczonym terminie, chyba że wydanie zaleceń jest oczywiście zbędne. Zalecenia nie mogą wkraczać w zakres oceny faktycznej i prawnej sprawy. W okolicznościach badanej sprawy, Sąd Najwyższy za zasadne uznał zalecenie Sądowi Apelacyjnemu w (...) wyznaczenie posiedzenia sądowego celem rozpoznania sprawy w terminie trzech miesięcy od daty zwrotu akt.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę stwierdził, że w niniejszym postępowaniu nastąpiła przewlekłość postępowania (art. 12 ust. 2 u.s.p.p.), przyznał skarżącym na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.p.p. sumy pieniężne w wysokości po 2 000 zł, zalecił na podstawie art. 12 ust. 3 u.s.p.p. Sądowi Apelacyjnemu w (...) wyznaczenie posiedzenia oraz na podstawie art. 12 ust. 1 u.s.p.p. oddalił skargę w pozostałej części, jako bezzasadną, orzekając o zwrocie opłat od skargi zgodnie z art. 17 ust. 3 u.s.p.p.